

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS TANULÓK ATTITÚDJE ÉS MOTIVÁCIÓJA AZ ANGOL MINT IDEGEN NYELV TANULÁSÁRA

Hardi Judit

Szegedi Tudományegyetem, Angol Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program

Napjainkban megnőtt a társadalmi igény az idegen nyelvek tanulására, tudására. Úgy tűnik, a nyelvtanulók kellőképpen motiváltak a különböző idegen nyelvek befogadására, annak ellenére, hogy mint tudvalevő, az idegen nyelvek tanulása gyakran buktatókkal teli fáradtságos munka. A tanulandó idegen nyelv kiválasztásával kapcsolatos attitűd és motívumrendszer fontos tényezői a motiváltság állapotának fenntartásának. Noha a kutatási eredmények tükrében elmondható, hogy az idegen nyelvi tantárgyi attitűdök helyzete a többi tantárgyhoz viszonyítva jó (Csapó, 2000), a kedvező tantárgyi beállítódás fenntartásához hasznos azoknak a motívumoknak az ismerete, melyek a nyelvválasztásnál működtek közre, valamint azoké melyek a tantárgykedveltséget hosszú távon is képesek fenntartani. Az alábbi empirikus kutatásban ezeknek a hajtóerőknek a feltérképezését tűztem ki célul a tanulási motiváció, motívum és tantárggyal kapcsolatos attitűd aspektusából vizsgálva.

Tanulási motiváción olyan belső dinamikus hajtóerőket, valamint külső tényezőket értünk, melyek tanulási tevékenységre készítetnek, aktiválva, irányítva, integrálva a tanulást, míg a tanulási motívum tapasztalatok útján létrejövő befolyásoló erő, mely aktívan alakul az önmege erősítő folyamatok függvényében (Réthy, 2001). A tanulási motívumok köréről, szerveződéséről, és fejlődéséről nem könnyű átfogó modellt kialakítani, ehhez nyújtanak segítséget a tantárgyi attitűdvizsgálatok. A szakirodalom a tantárgyi motívumok vizsgálatát tantárgyi (tantárgyakkal kapcsolatos) attitűdök néven említi (Józsa, 2002).

Attitűdön valamilyen cselekvésre készítető általános beállítódást értünk. A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdöt vizsgáló kérdőívek közvetlenül arra a kérdésre keresik a választ, hogy mennyire szeretik a tanulók az adott tárgyat tanulni, így a tantárgyi attitűdöt az adott tantárggyal kapcsolatos általános beállítódásként, illetve a tárgy tanulására való készítettként értelmezhetjük (Csapó, 2000).

Motiváció és nyelvtanulás

Az alábbi rövid szakirodalmi áttekintés az idegennyelv-oktatás területén történő motiváció-kutatás aspektusait ismerteti.

A legtöbb tanmenet és nyelvi program kétféle célrendszert jelöl meg a nyelvoktatásban, az „attitúd célok”-at és a „tartalmi célok”-at (*Halliwell*, 1992). Az attitúd célok a tanulási tapasztalatszerzésen túl az idegen nyelvi osztályteremben jelenlévő kapcsolatokra és a nyelvi környezet légkörére irányulnak. A tartalmi célú orientáltság a nyelvi elemekre és azok használatának kérdéseire összpontosít. A fő különbség az általános- és középiskolai nyelvoktatás között ennek a két célnak az egyensúlyában rejlik. Az egyensúly az attitúd célokról a tartalmi célokra helyeződik át, amint a tanuló végigjárja az oktatási rendszer egymásra épülő fokozatait. Az általános iskolai idegen nyelvi munka az attitúd célokra helyezi a hangsúlyt, míg a középiskolában inkább a tartalmi célok dominálnak (*Halliwell*, 1992).

A tanulási motiváció olyan komplex folyamat, mely affektív, kognitív és effektív síkon irányított integrációként fogható fel a tanuló és környezete között (*Réthy*, 1988, 2001). A *Halliwell* féle kétpólusú (attitúd vs. tartalmi cél) megközelítés párhuzamba vonható a tanulási motiváció affektív és kognitív faktoraival. A kisiskoláskor kezdetén az érzelmi motívumok dominálnak, azaz a hangsúly az attitúd célokon és affektív faktoron van, melyek fokozatosan adják át a helyet a tudáshoz, mint célhoz kapcsolódó kognitív motívumoknak, célé a nyelvi tartalom és a nyelvhasználat válik.

A motivációs modellt affektív nézőpontból *Stern* (1996) a következőképpen szemléli: fontos tényező a) az egyén alap beállítottsága, mely hatással van a nyelvtanulásra (pl. a másság iránti tolerancia, szükségérzet a fejlődésre), b) specifikusabb attitúdok (pl. attitúdok a nyelvhez, nyelvtanuláshoz) és c) a tanulók motivációja, mely kezdeményezi és fenntartja a tanulási folyamatot, illetve blokkolhatja azt. Ide tartoznak még a kinyilvánított okok és az érzékelt célok, éppúgy, mint a tudat alatti hajtóerők és szükségletek.

A tanulási motivációt *Gardner* (1985) két fő csoportra, integratív és instrumentális motivációra osztja. Az instrumentális motiváció valamilyen praktikus cél elérésére irányuló késztetéseket jelöl (pl. továbbtanulás, külföldi munkavállalás). Az integratív motiváció a célnyelvi társadalomba való beilleszkedést tekintő fő hajtóerőnek. Ez a motiváció hat a célnyelvi és kétnyelvű környezetben, de szerepe a kisiskolások idegen nyelvi nevelésében elhanyagolható, mivel esetükben az instrumentális és egyéb motívumok kapnak főszerepet (*Nikolov*, 1995).

Dörnyei (1998) motivációs modellje két fő motívum szerepét tartja kiemelkedően fontosnak az idegen nyelv elsajátításban: az általános és szituációs-specifikus motívumokat. Az általános motívumokhoz tartoznak az instrumentális és integratív motivációs alrendszerek, valamint az „eredményesség szükséglete” és a „múltbéli sikertelenségeknek tulajdonított” motívumok. Az instrumentális motívumok körébe tartoznak azok a külső motívumok, melyek a nyelvtudás pragmatikus és hasznossági jellemzőihez köthetők. Az integratív motivációs alrendszerhez tartozik a nyelvtanuló általános beállítódása az idegen nyelvekhez, kultúrákhoz és emberekhez, melyet a célnyelv kultúrájával való azonosulás vezérel. Az instrumentális és integratív motívumok a tanulás céljához köthetők,

míg az eredményesség szükségletére irányuló motívum a nyelvtanuló személyiségével van szoros kölcsönhatásban. Ez a szükséglet a bizonyos célok elérésére irányuló vágyat testesíti meg, mely vágy a nyelvtanulás esetében a nyelvtudás megszerzésére irányul. A múltbeli sikertelenségeknek tulajdonított motívumok szintén fontos szerepet kapnak az idegen nyelv tanulásánál fennálló motiváltságban, mivel a nyelvtanuló múltbeli negatív élményei hatással vannak jelenlegi tanulási teljesítményére.

A szituációs-specifikus motívumok között *Dörnyei* (1998) a következőket tartja fontosnak:

- a csoport dinamikához kötődően a tanulócsoport értékelését,
- a tanár értékelését, mely a tanulók megítélését tükrözi a tanár személyiségéről,
- a nyelvóra és tananyag értékelését, mely a tanulók attitűdjét jelzi a nyelvórával és a tananyaggal kapcsolatban,
- a nyelvi magabiztosságot, mely a nyelvtanuló saját nyelvi kompetenciájának megítéléséből, illetve a nyelvtanulás sikeréből fakad,
- a nyelvhasználat során fellépő, illetve a nyelvcsoporthoz való szereplésből fakadó izgatottsági szintet, valamint
- a nyelvi kontaktus mennyiségét és minőségét.

A nyelvismeretet vizsgáló hazai empirikus kutatások arra engednek következtetni, hogy a tanuló idegen nyelv kiválasztásával kapcsolatos attitűd fontos motiváló tényező a nyelvtanulás során. A szabad nyelvválasztás óta tanulásra kínált nyelvek katalógusából mindenki kiválaszthatja a számára legmegfelelőbbet. Vizsgálatok kimutatták, hogy ma többen beszélnek angolul és németül, mint oroszul, annak ellenére, hogy az orosz nyelv negyven évig csaknem egyeduralmat élvezett a kötelezően tanulásra kínált idegen nyelvek között (*Terestyéni*, 1996).

Az általános iskolás gyerekek nyelvtanulási attitűdjét és nyelvválasztását vizsgálta Magyarországon *Csizér, Dörnyei és Nyilasi* (1999). Az adatfelvétel idején (1993 tavaszán) tapasztalt helyzet régiók szerinti bontásban azt mutatta, hogy az általános iskolás diákok 94,9 százaléka tanult legalább egy idegen nyelvet. Ez a nyelv 52,9%-ban az orosz, 26,5%-ban az angol és 24%-ban a német volt. A tanult nyelvek és földrajzi régiók, illetve a tanult nyelvek és település típusok közötti szignifikáns kapcsolat arra engedte következtetni a kutatókat, hogy a diákok, illetve családjaik nyelvválasztási kompenzációs stratégiák kialakításával illetve használatával próbálkoznak. Ilyen stratégia az a lehetőség, mely „lehetővé teszi a diákoknak, elsősorban az oroszul tanuló diákoknak, hogy a lakóhelyük földrajzi helyzetéből adódó nyelvtanulási hátrányokat csökkentsék, vagy megszüntessék (*Csizér, Dörnyei és Nyilasi*, 1999. 197. o.)”. Az iskolán belül a diákoknak csupán 8%-ánál működött a kompenzációs stratégia, míg az iskolán kívüli nyelvválasztásban működött ugyan, de csak Budapesten. Az iskolán kívüli idegen nyelvek tanulásának preferencia-sorrendjében az angol nyelv az első helyen állt, amit a német és a francia nyelvek követtek.

Dörnyei, Nyilasi és Clément (1996) magyar iskolás gyerekek motivációját vizsgálta az idegen nyelvek tanulására. Az összehasonlító tanulmányból kitűnik, hogy az iskolás gyerekek körében legnépszerűbb idegen nyelv az angol, ezen belül is különösen motiváltak a gyerekek az amerikai angol tanulására. A második legvonzóbb nyelv a német, melyet a francia, olasz és orosz nyelvek követtek. A vizsgálat eredménye rámutat arra a

szomorú tényre is, hogy a magyar iskolás gyerekek egyáltalán nem motiváltak a szomszédos országok nyelveinek tanulására, Ausztria kivételével.

Egy 2000 tavaszán történő adatfelvételen alapuló reprezentatív vizsgálat alapján ki mondható, hogy nagyon jelentősek a nyelvválasztásban megmutatkozó regionális különbségek. Közép-Magyarország (így a jelenlegi vizsgálat színhelye, Kecskemét is) az angol és német nyelvek választását feltérképezve, az angol nyelv preferenciáját tükrözi 72:28 arányban (Csapó, 2001).

Angolul és németül tanuló diákok nyelvtanulási attitűdjét és motivációját vizsgálva Nikolov (2003) arra az eredményre jutott, hogy a nyelvtanulással kapcsolatos tervek mindkét nyelvből pozitív attitűdöket és erőteljes instrumentális motivációt tükröznek. Ugyanakkor az adatokból tendenciaszerűen kirajzolódik, hogy az angol nyelvvel kapcsolatos attitűd a vizsgált évfolyamokon (8., 9., 10.) kedvezőbb a németnél. A nyelvválasztással kapcsolatos trenddel tehát összhangban vannak az eredmények, azaz az angol nyelv fokozatos térhódítása a jellemző, jelezve a német nyelv térvesztését.

A nyelvválasztással kapcsolatos attitűd vizsgálat mellett továbbra is nyitott kérdés az, hogy melyek azok a hajtóerők, amik a nyelvtanulásra ösztönöznek és a motiváltság állapotát hosszú távon is képesek fenntartani. A kutatási eredmények (Fehér, 2000; Nikolov, 1995) alátámasztják, hogy az idegen nyelvek tanulásával kapcsolatos attitűd és motivációs szint egyénenként és korcsoportonként is változó tendenciát mutat. Nikolov (1995) általános iskolás, magyar anyanyelvű gyerekek motivációját kutatta az angol mint idegen nyelv tanulására. A longitudinális vizsgálat eredményei azt mutatták, hogy a motivációról a második nyelvi kutatásokban kialakult kép nem helytálló az idegen nyelvi környezetben, vagyis az általános iskolás gyerekek motivációs tényezői között legfontosabb szerepe a tanulási szituációnak, a tanárnak, valamint a motiváló tevékenységeknek, feladatoknak van. A külső motivációs tényezők (jutalmak, jegyek, dicséret) szerepét folyamatosan veszi át a tudás, mint cél (Nikolov, 1995).

Fehér (2000) középiskolás tanulók motivációját vizsgálta az angol nyelv tanulására. A kutatás eredményei igazolták a tanulók pozitív beállítottságát az idegen nyelv tanulására, azonban felhívták a figyelmet arra, hogy a motiváció fenntartását mindig kiemelkedő feladatnak kell tekinteni. Az angoltanároknak figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy a végzős középiskolás diákok ne adják fel a nyelvtanulást, különösen a szakközépiskolások figyelmét kell hívni a nyelvtudás gyakorlati hasznára. Nem szabad elhanyagolni a tanulók nyelvi magabiztosságának fejlesztését és az idegen nyelv használata során fellépő izgalmi szint csökkentését sem, mivel ezek gátolhatják a tanulókat az idegen nyelven történő sikeres kommunikációban.

A motiváció alakulásának vizsgálatában némileg eltérő tendencia mutatható ki a korábbi tanulmányokat egybevetve a napjainkban történő felmérésekkel, illetve az általános tanulás iránti motiváltságot az idegen nyelvek tanulási motivációjával összehasonlítva. Hazánkban a hatvanas évek végén a motiváció életkori változásait Veczkó (1986) kutatta. Arra az eredményre jutott, hogy az első osztálytól a középiskola végéig közel egyenletes a tanulók iskola iránti beállítódása. A tanév elején mindig magasabb szintet mutat a beállítódás, mint a tanév vége felé. Napjainkban azonban általános tendenciaként rajzolódik ki az iskolához való pozitív viszony csökkenése az életkor előrehaladtával (Szabó, 2004).

Nikolov (1995) longitudinális vizsgálatában általános iskolások nyelvtanulási motivációját követte végig három korcsoportban, nyolc tanéven keresztül. A kutatásban kiért arra, hogy az angol nyelv milyen helyet foglal el a többi tantárgy között, és hogy ez a hely hogyan változik. A tanulók véleménye szerint mindegyik vizsgált korcsoportban az angol volt az egyik legnépszerűbb tantárgy a vizsgált periódus alatt, de helye az idő múlásával változott. Ötödik osztálytól az angol az első helyről hátrébb szorult, más tárgyaknak adva át a vezető szerepet.

Csapó (2000) a tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggéseit vizsgálva szintén arra az eredményre jutott, hogy az idegen nyelvi tantárgyi attitűdök helyzete a többi tantárgyhoz viszonyítva jó, és ez a kedvező kép valószínűleg a megújult nyelvtanítási-módszertani kultúrának köszönhető.

Általános iskolások attitűdje és motivációja az angol mint idegen nyelv tanulására

A kutatási kérdések

A kutatás első fázisára (*Hardi*, 2001) 1995-ben került sor a kecskeméti Magyar Ilona Általános Iskolában, ahol ebben az évben került az angol idegen nyelvi tantárgyként bevezetésre a már addig is kötelezően tanulható német nyelv mellé. A felső tagozaton 48 tanuló kezdte meg fakultációs (nem kötelező) tanulmányait. A vizsgálatban a tanulók nyelvválasztással kapcsolatos motivációját és tantárgyi beállítódását tanulmányoztam. A tantárgyi attitűdöt a megértés, érdeklődés és bánásmód felbontásában vizsgáltam a tantárgykedveltségi vizsgálat keretében. Azokra a kérdésekre kerestem a választ, hogy milyen motívumok működtek közre a diákok nyelvválasztásában, és hogyan vélekedtek a gyerekek a tanulás első évében az angol órákról.

A jelenlegi vizsgálatot kilenc év elteltével ismételttem meg ugyanabban az általános iskolában, ahol az angol nyelvet ekkor már tagozatos szinten, kiemelt óraszámban tanulták a gyerekek. Státusza kötelezően választható nyelvvé lépett elő a már eddig is tanulható német nyelv mellé.

A megismételt motiváció és attitűd vizsgálatban a következő kérdésekre kerestem a választ:

- Miért választották a tanulók az angol nyelvet?
- Milyen helyet foglal el az angol a tantárgyak között?
- Milyen tevékenységeket kedvelnek leginkább az angolul tanuló diákok?
- Mi a véleményük az órákról és a tanár személyiségéről?
- Hogyan vélekednek a tanári bánásmódról?
- Mennyire érdekli őket az angol tantárgy?
- Mennyire értik a tantárgyat?
- Miként módosultak a tanulók indítékai az angol nyelv tanulására most, hogy az a német mellett a kötelezően választható tantárgyak listáját bővíti?

- Befolyásolja-e, illetve hogyan és milyen mértékben a kötelezően választható jelleg a tanulók tantárgykedveltségi attitűdjét?
- Milyen tendenciajellegű változások mentek végbe a tanulói motiváltság és attitűd tekintetében kilenc tanév elteltével?

A résztvevők

A vizsgálatban 85 tanuló vett részt a következő megoszlásban (1. táblázat).

1. táblázat. A felmérés mintája

Évfolyam	Alsó tagozat		Felső tagozat			
	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Diákok száma	16	17	17	17	12	6
Összesen	33		52			

A jelenlegi felső tagozatos tanulók az általános iskola első osztályában kezdték meg idegen nyelvi tanulmányaikat angol tagozaton, kiemelt óraszámúban. 1–2. osztályban heti kettő órában, 3. osztályban heti három, 4. osztályban heti négy, 5. osztálytól kezdve, pedig heti öt órában tanultak angolt a gyerekek. A jelenlegi alsó tagozatosok már csak a 3. osztálytól tanulnak angol nyelvet tagozatos szinten.

A vizsgálat színhelyeül szolgáló általános iskola közepes befogadó képességű, évfolyamonként két osztállyal működő városközponti iskola, ahol az idegen nyelvi oktatás alapóraszámúban és tagozatos szinten történik német nyelvből, angol nyelvből pedig csak tagozaton.

Minden évfolyamon ugyanaz az angol tanár tanít, de a tanár személyében változás következett be az előző vizsgálatához képest. 1995-ben, amikor az angol fakultációs tantárgyként bevezetésre került az iskolában én tanítottam a gyerekeket, a 2001/2002-es tanévtől új kolleganő vette át az angol nyelvi csoportok képzését.

Az adatgyűjtés eszközei

A vizsgálat lebonyolítása két kérdőív segítségével történt. Az első kérdőívet *Kósáné, Porkolábné és Ritoók Pálné* (1987) *Neveléslélektani vizsgálatok* című kötetéből választottam ki (lásd a mellékletben). A kérdőívet, mely a tantárgy iránti attitűd, azaz a tanulók tantárgykedveltségének mérésére szolgál, 3–8. osztályos gyerekek számára ajánlják a szerzők. Az elemzés szempontjaihoz a következő csoportosítást javasolják a kérdőív kidolgozói:

1) A tantárgyra vonatkozó vélemények csoportosíthatók az állítások tartalma szerint a következő bontásban: érdeklődés, megértés, a gyerekekkel való bánásmód.

2) A vélemények alakulása a pozitív és negatív attitűdöt kifejező válaszok alapján elemezhető.

Az elemzéshez szükséges volt a kérdőívben szereplő állításokat csoportosítani azok tartalma szerint. Ennek megfelelően az alábbi besorolás alakult ki (2. táblázat).

2. táblázat. A kérdőív állításainak tartalmi csoportosítása

<i>Állítások tartalma</i>	<i>Sorszáma</i>
Érdeklődés	1, 2, 3, 8, 9, 10
Megértés	4, 5, 7, 11, 13
Bánásmód	6, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

A dőlt számok + nem, a többi + igen.

Az elemzés alapjául a tanulók által kitöltött kérdőívek szolgáltak, melyeket a kérdések tartalma alapján bontottam fel a fenti mutatókra. Az „érdeklődés” címszó a tanulók tantárgy és tanóra iránti érdeklődését jelzi, valamint a tanórán és azon kívül előforduló feladatok mennyiségére és minőségére mutat rá. A „megértés” mutató kérdései a tanár tudására, magyarázataira és tanítási tempójára utalnak. A „bánásmód” mutató azt jelzi, hogy a tanulók miként érzékelik a közvetlenül rájuk irányuló tanári magatartást, mint például osztályozás, kivételezés és közvetlenség. Ezeknek a mutatóknak az átlagából alakul ki az attitűd összesített mutatója, mely a tanulók angol nyelv iránti általános beállítódását, azaz tantárgykedveltségét tükrözi. Az egyes mutatókat a kérdésekre adott, fenti csoportosításban leírt *igen*,- *nem* válaszok pozitív tartalma alapján képeztem. Az összesen 20 *igen* és *nem* válasz összegét vettem 100%-nak, mely az összesített attitűd értéket mutatja.

A 2. kérdőív kérdéseit (lásd a mellékletben) négy fő szempontra bontva csoportosítottam: Az 1. és 2. kérdés arra ad választ, hogy miért tanulnak a gyerekek angolul, illetve miért az angolt választották idegen nyelvi tárgyként, a 3. és 4. kérdés az angol helyét vizsgálja a tantárgyak között, az 5. és 6. kérdés a tanórán belüli tevékenységekre kérdeznek rá, az utolsó két kérdés, pedig a tanár tevékenységét vizsgálja.

A két kérdőív tartalmi összehasonlításából látható, hogy a kérdések egyrészt kiegészítik, másrészt megerősítik egymást. A második kérdőív kiegészíti az elsőnél kapott információt a tantárgyválasztás motívumaival, valamint rákérdez a tantárgy helyére a többi tantárgyhoz viszonyítva. A kedvelt és kevésbé kedvelt tevékenységekre utaló konkrét kérdések megerősítik az első kérdőív érdeklődési mutatóját, a tanár tevékenységével kapcsolatos kérdések pedig a bánásmódról és a megértésről az első kérdőív kapcsán kialakult képet teszik teljessé.

Amint a kérdőívek kérdéseiből látszik, a válaszok vélhetően átfogó képet mutatnak azokról a motívumokról, melyek közreműködnek a tanulók nyelvválasztásában, rámutatnak a tanulók tantárggyal kapcsolatos attitűdjére, illetve a tantárgy kedveltségére, valamint tájékoztatnak a tanulmányok során fennálló motiváltság szintjéről.

A kutatás lebonyolítása

A felmérést 2004 júniusában bonyolítottam le a fent említett általános iskola 3–8. osztályaiban, az angol órák keretében. A gyerekek először az első, majd a második kérdőívet kapták meg, melyeket írásban, nevük feltüntetése nélkül tölthettek ki. A kitöltéshez annyi idő állt rendelkezésükre, amennyi idő alatt kényelmesen el tudták olvasni a kérdéseket, értelmezni tudták azokat, majd válaszaikat bejelölték, illetve leírták. A kérdőívek értékelésére és az adatok feldolgozására ezt követően került sor.

Eredmények

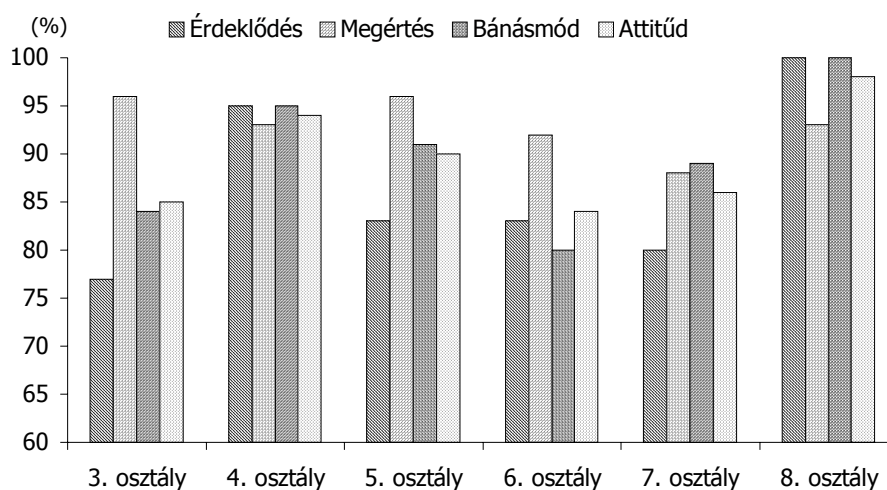
A tantárgy iránti attitűd vizsgálat (1. kérdőív) eredményét az 1. ábra szemlélteti osztályonkénti bontásban. A magas mutatók első látásra szembetűnők, minden érték 75%-nál magasabb.

Az értékek a 8. osztályosok esetében a legmagasabbak, ahol az érdeklődés és a bánásmód mutatói 100%-os értéken állnak, így az összetett attitűdmutató (érdeklődés, megértés, és bánásmód mutatóinak átlagából képzett) is megközelíti ezt az értéket (98%). Ebből az adatból azonban nem lehet pontos következtetéseket levonni, mivel a vizsgált tanulók száma itt jóval alacsonyabb, mint a többi osztályban, az értékek felkerekítéséből adódó mutató pedig nem tükrözné hűen a tanulók véleményének alakulását, ezért félrevezető lenne. Mindenképpen egyértelmű azonban a nyolcadikos tanulók pozitív hozzáállása az angol tantárgyhoz. Ez a kiemelkedően pozitív beállítottságot tükröző kép, valószínűleg a felmérésben résztvevő tanulók alacsony létszámából adódóan, nem esik egybe az eddig végzett vizsgálatok eredményeivel, melyek szerint a tanulók hozzáállása csökken a tanév vége felé (*Veczkó, 1986*), illetve a nyolcadik osztályos tanulók alulmotiváltak, fel szeretnék adni a nyelvtanulást (*Nikolov, 2003*).

Az attitűd mutató átlagának alakulását %-ban kifejezve a 3. táblázat szemlélteti. Az angolul tanulók attitűdje átlagosan 89%. A mutatók közül az érdeklődés a legalacsonyabb érték, átlagosan 86%, a legmagasabb értéket pedig, a megértés mutatója képviseli, ami 93%. A bánásmód mutatója (90%) csaknem a két érték számtani átlaga.

A 6. osztályosok attitűd mutatója a legalacsonyabb, 84%, melyet szorosan követ a 3. osztályosoké 85%-kal. A 3. osztályosok esetében, a viszonylag alacsony érték az érdeklődési mutatóból ered (77%), mely egyben a legalacsonyabb érték is a táblázatban. A többiekéhez viszonyítva, ez az adat meglepő, hiszen az idegen nyelvi tanulmányok megkezdésekor, a tantárgy sajátosságaiból adódóan (pl. játékos feladatok, mondókák tanulása, daltanulás) magasabb szintű motiváltságot feltételezhetnénk. Az alacsony érték magyarázható lenne azzal, hogy mivel a gyerekek csak ebben a tanévben kezdték meg idegen nyelvi tanulmányaikat, valószínűleg nehezen birkóznak meg a kezdeti nehézségekkel. Ezt a feltevést nem támasztja azonban alá megértésük mutatója, mely igen magas, 96%-os értéket mutat. Az eredmény arra hívja fel a figyelmet (amint azt a 2. kérdőívre adott válaszok is megerősítik), hogy esetükben némi változtatásra van szükség a tanítási

módszerek tekintetében. A 4–5. osztályos tanulók tantárgy iránti attitűdje egyaránt igen magas értékeket képvisel.

1. ábra

Az angolul tanulók tantárgy iránti attitűdjének átlaga %-ban kifejezve

3. táblázat. Az attitűd mutatók %-os átlaga osztályonkénti bontásban

Évfolyam	Érdeklődés (%)	Megértés (%)	Bánásmód (%)	Attitűd (%)
3.	77	96	84	85
4.	95	93	95	94
5.	83	96	91	90
6.	83	92	80	84
7.	80	88	89	86
8.	100	93	100	98
Összesen:	86	93	90	89

Az eredmények alapján elmondható, hogy az angolul tanuló diákok tantárgy iránti attitűdje, azaz tantárgykedveltségi szintje igen magas, pozitívan állnak hozzá a tananyaghoz, a tanuláshoz és a tanárhoz egyaránt. Az egyes kérdőívek értékelése során mindössze két esetben fordult elő olyan érték, mely az 50%-os szint alá esett. Az egyik esetben egy 5. osztályos tanuló érdeklődési mutatója mindössze 17%-os lett, mely nagyon alacsony motiváltságra enged következtetni. A másikban, egy 6. osztályos tanuló bánásmód mutatója lett 44%-os, mely azt tükrözi, hogy a tanuló elégedetlen a tanár okta-

tó-nevelő tevékenységével. Az egyénre lebontott mutatók az összes többi esetben legalább 50%-os értéket mutattak.

A második kérdőívre adott válaszokat tartalmuk szerint, a fentiekben leírtak alapján, négy kérdéskörre bontva értékeltem. A tanulókat három korcsoportra vontam össze az elemzéshez.

A második kérdőívre adott válaszokkal való könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért a tantárgyi attitűd alakulását 3 korcsoportra (3–4. osztályosok, 5–6. osztályosok és 7–8. osztályosok) összevontan szemlélteti a 4. táblázat.

4. táblázat. Az attitűd mutatóinak %-os alakulása korcsoportonként

Évfolyam	Érdeklődés (%)	Megértés (%)	Bánásmód (%)	Attitűd (%)
3–4.	86	95	90	90
5–6.	83	94	86	87
7–8.	87	90	93	90

Az első kérdéskörben (az első: Miért választottad az angol nyelvet?, és a második: Te miért tanulsz angolul? kérdésekre) adott válaszokat három fő csoportba sorolhatjuk: 1) osztálytermi élmény, 2) külső okok, és 3) pragmatikus okok. A külső okok között főként a családra és néhány esetben a barátokra történő utalásokat találtam, míg a pragmatikus okok szorosan köthetők az idegen nyelv hasznosságához.

Az 5. táblázat az első kérdéskörben adott válaszokat, azaz a nyelvtanulás okainak változását szemlélteti a válaszok előfordulásának gyakoriságában. Néhány tanuló több okot is megjelölt válaszaiban, ezért a számok az indokok gyakoriságát jelzik. A könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért, a 7–8. osztályosok %-os mutatói a jelentősen kisebb létszámuk miatt, súlyozottan (az értékek másfélszeresét véve alapul) szerepelnek az 5. és 6. táblázatokban.

5. táblázat. A nyelvtanulás okainak változása

Évfolyam	Külső okok				
	Osztálytermi élmény (fő) (%)	Család/Barát (fő)	Egyéb (fő)	Össz (%)	Pragmatikus okok (fő) (%)
3–4.	43 (56,6)	18 0	18	(25,5)	12 (21,8)
5–6.	20 (26,3)	22 13	35	(48,6)	27 (49,1)
7–8.	13 (31,8)	16 3	19	(49,2)	16 (54,2)
Összesen	76	56 16	72		55

Az összesen 203 felsorolt indokból látható, hogy a tanulók nyelvválasztásukat önkéntelenül az osztálytermi élménnyel kapcsolatos motívumokra vezetik vissza. Ez legfőképpen igaz a 3. és 4. osztályosok esetében, mely arra enged következtetni, hogy ese-

tükben az osztálytermi élményé a meghatározó szerep. Általánosságban elmondható, hogy a nyelvtanulás megkezdése előtti várakozás, illetve elvárások motívumai keverednek a tanulási folyamatban kialakuló motívumokkal.

Az osztálytermi élmény az 5. és 6. osztályosoknál a legkevésbé befolyásoló jellegű. Ez valószínűleg alacsonyabb tantárgy iránti aktuális érdeklődési szintjükből adódik (4. táblázat). A válaszok között a következő okok szerepeltek a leggyakrabban: a 7. és 8. osztályosok túlnyomórészt a német nyelvet említették ellenpéldaként, mondván „az angol jobb, könnyebb, mint a német”, míg a másik két korcsoport a „kedvem van hozzá”, „érdekes, tetszik, szeretem” motívumokat jelölte meg az osztálytermi élmény kapcsán.

A külső motívumok is igen fontos szerepet játszanak a nyelv választásban és a nyelvtanulásban. A külső motívumok között leginkább a család szerepe dominál, de többen hivatkoztak a barátokra és egyéb motiváló tényezőkre is. Legtöbbször az „anyu, apu választotta” motívum szerepelt a válaszok között, de előfordult a „barátnőm is ezt tanulja” motívum is tanulásra ösztönző tényezőként. Ugyancsak fontos motiváló faktornak bizonyult a családon belüli nyelvtudás, így például a „családban is mindenki angolul beszél”, illetve „ebben tudnak otthon segíteni” motívumok is. Fontos megjegyezni, hogy az egyéb motívumok között megjelentek olyan integratív motivációs elemek is, mint például „a kedvenc színésznőm angol” és „szeretem Angliát”. Az egyéb motívumokhoz sorolhatók az „ezt kezdtem el”, a „nem tudom” és a „mert muszáj” típusú válaszok is, melyek előfordulási aránya jelentéktelen. A külső indítékok megjelölésében a 7. és 8. osztályosok állnak az első helyen.

Szintén ez a korcsoport tulajdonít legnagyobb arányban pragmatikai okokat angol tanulmányaik megkezdésének, melyek között leginkább a „világnyelv” és a „hasznos, mindenkinek kell legalább egy idegen nyelvet tudnia” motívumoké a vezető szerep. Ezeket követi a „külföldre szeretnék menni”, valamint a „tudjak külföldiekkel beszélni” inspiráló tényezők, illetve a „számítógép nyelve” és a „továbbtanuláshoz kell” motívumok.

A tanárral kapcsolatos okok azért maradtak ki a táblázatból, mivel a tanárt, mint nyelv választásban motiváló tényezőt csak egy gyerek említett meg közvetlenül. Azért érdekes erre kitérni, mert *Nikolov* (1995) vizsgálatában ezeket az okokat többször említették meg a gyerekek a többi motiváló tényező mellett. Mint az a tantárgykedveltségi vizsgálatból kiderül, ez természetesen nem azt jelenti, hogy a tanár szerepe e téren elhanyagolható, hanem azt, hogy a válaszadó tanulók más szempontból értelmezték a kérdéseket.

A második kérdéskörben (3. és 4. kérdés) adott válaszokat a 6. táblázat foglalja össze.

6. táblázat. Az angol mint idegen nyelv tantárgy helye

Évfolyam	Angol 1. (fő)	Angol 2. (fő)	Angol 3. (fő)	Összesen: (fő) (%)
3–4. osztály	15	6	2	23 (38,3)
5–6. osztály	9	8	9	26 (43,3)
7–8. osztály	7	3	1	11 (34,1)
Összesen:	31	17	12	60

A kedvelt tantárgyak listáján az angol nyelv, amit összesen 60 alkalommal jelöltek meg a gyerekek, igen előkelő helyet foglal el. A tanulók 31-szer jelölték meg az angolt az első helyen, amit a rajz és a testnevelés követnek egyaránt 28 megemléttéssel. A felsorolás két tagja, az idegen nyelv és a rajz, a népszerűbb tárgyak közé tartozik egy a tantárgyakkal kapcsolatos attitűdöket vizsgáló 1999-ben elvégzett felmérésben is (Csapó, 2000).

Különösen kedvelik az angolt a 3. és 4. osztályosok, akiknek majdnem fele jelölte meg az idegen nyelvet az első helyen. Ez viszonylag alacsony érdeklődési mutatójukkal egybevetve felhívja a figyelmet erre a korcsoportra. Ők azok, akik bár nagyon szeretik ezt a tantárgyat, valószínűleg nehéznek találják az órai feladatokat. (Ezt a feltételezést erősíti meg az 5. és 6. kérdésre adott válaszuk.)

Az első három hely valamelyikén az 5. és 6. osztályosok jelölték meg legtöbbször az angolt kedvelt tantárgyként. A legkevésbé kedvelt tantárgyak listáján a matematika vezet 45 említéssel, amit a nyelvtan követ 30 alkalommal. Ez az eredmény szintén megegyezik a tantárgyakkal kapcsolatos attitűdöket vizsgáló felméréssel (Csapó, 2000). Az angolt mindössze két, egy 6. és egy 7. osztályos gyerek említette meg a legkevésbé kedvelt tárgyak között első helyen.

Az 5. és 6. kérdés arra kereste a választ, hogy mely tanórai tevékenységeket részesítik az angolul tanulók előnyben, illetve melyek azok, amiket nem szeretnek. Az összesen 66 válaszból egyértelműen kirajzolódik, hogy a legkedveltebb tevékenység mindhárom korcsoportban a játék (34-szer). Többen említették még a magnóhallgatást (5 alkalom), az olvasást és szövegértést (4-szer), valamint a zenehallgatást, éneklést és a könyvben szereplő történeteket (3-szor).

A gyerekek 45 alkalommal jelöltek meg olyan tevékenységet, amit nem kedvelnek az angol órákon. Legkevésbé kedvelik a tanulók a dolgozatírást (19) és felelést (13), ami főleg a 3., 4., 5. és 6. osztályosokra igaz. A 3. és 4.-esek megemlétték még a sok írást, az 5. és 6.-osok pedig a fordítást. A 3–4. és az 5–6. osztályosok összevont attitűd mutatóiból (4. táblázat) látható, hogy ezeknek a korosztályoknak az érdeklődése a legalacsonyabb. Ez az érték valószínűleg abból adódik, hogy több tanórai tevékenységet nem kedvelnek. Esetükben indokolt lenne a kevésbé kedvelt tevékenységeknek a csökkentése a kedveltebb tanórai feladatok javára.

A 3–4. osztályos tanulók két kérdőívre adott válaszainak összevetéséből arra következtethetünk, hogy bár nagyon szeretik az angol nyelvet (sokan az 1. helyen jelölték meg azt), érdeklődésüket (mely mutató esetükben a legalacsonyabb, 77%) fokozni kell. Erre a játékos feladatmegoldás, mint ahogyan azt ők maguk kérték, kiváló alkalomként kínálkozik. Nem árt csökkenteni esetükben az írásos munkák mennyiségét, és a számonkérést sem. A 7. és 8.-osok válasza nagy szóródást mutatnak ezen a téren, a játéktól és a „nem tanulástól” kezdve a régi slágerek hallgatásáig és a szövegértésig terjedően.

Az utolsó kérdéskörben, mely a tanulók véleményére kérdezett rá, nagyon pozitív válaszok születtek. Mindhárom korcsoport tanulói szerint jók és érdekesek az angol órák, és a legtöbb gyerek semmit nem változtatna azokon. A 3–6.-os tanulók közül többen válaszolták, hogy kedvelik a sok játékot, és ha lehet, még többet szeretnének játszani.

A két kérdőívre adott válaszok mint látható összhangban vannak és kiegészítik egymást. A tantárgykedveltséget feltérképező attitűdvizsgálat magas mutatóiból látszik, hogy a gyerekek pozitívan viszonyulnak az angol tantárgyhoz, érdeklődnek a tantárgy iránt, értik a tananyagot, elégedettek az órákkal és kedvelik az őket tanító tanárt. Ugyanez derül ki a nyitott kérdőívre adott válaszokból: a tanulók az osztálytermi élményekhez kötik nyelvválasztásukat, az angolt a legkedveltebb tantárgyak közé sorolják, nem változtatnának semmit az órákon, érdekesnek és jónak tartják azokat, meg vannak elégedve a tanár tevékenységével. Fontos konzekvenciája a kapott eredményeknek, hogy a tanulók relatíve alacsony érdeklődési szintjét fokozni lehet az általuk fontosnak vélt tevékenységekre fektetve a hangsúlyt.

A trend-vizsgálat eredményei

A jelenlegi tantárgy iránti attitűdvizsgálat eredményeit a 9 évvel ezelőtt kapott eredményekkel összehasonlítva megállapítható, hogy a 2004-es vizsgálat értékei minden mutató esetében magasabbak (7. táblázat).

7. táblázat. Az attitűdmutatók %-os átlagértékei 1995-ben és 2004-ben

Évfolyam	Érdeklődés %		Megértés %		Bánásmód %		Attitűd %	
	1995	2004	1995	2004	1995	2004	1995	2004
3.	–	77,0	–	96,0	–	84,0	–	85,0
4.	–	95,0	–	93,0	–	85,0	–	94,0
5.	76,0	83,0	93,3	96,0	80,3	91,0	83,2	90,0
6.	63,9	83,0	90,0	92,0	79,7	80,0	77,9	84,0
7.	68,6	80,0	88,2	88,0	72,8	89,0	76,5	86,0
8.	68,4	100,0	90,0	93,0	77,8	100,0	78,8	98,0
Összesen	69,2	86,0	90,4	93,0	77,7	89,8	79,1	89,5

Az 1995-ös júniusi értékeket (Hardi, 2001) véve alapul a következő különbség látható a jelenlegi vizsgálat javára: az 5. osztálynál 6,8%, a 6. osztálynál 6,1%, a 7. osztálynál 9,5% és a 8. osztálynál 19,2%-kal magasabbak az attitűdértékek. A különbség átlagosan 10,4%.

Az értékeket az érdeklődés, megértés és bánásmód mutatóira lebontva nézve, az előző vizsgálatnál tendenciaszerűen a megértés mutatója volt a legmagasabb, az érdeklődés pedig a legkisebb. A jelenlegi vizsgálatban ugyanez a tendencia rajzolódik ki iskolai szinten. A mutatók közül az érdeklődés emelkedett a legnagyobb mértékben, 16,8%-kal, a bánásmód mutatója 12,1%-kal nőtt, a legkisebb mértékű emelkedést pedig a megértés már eddig is magas értékei mutatják, átlagosan 2,6%-os emelkedéssel.

Elmondható tehát, hogy a gyerekek tantárgy iránti attitűdje, tantárgykedveltsége jelentős mértékben növekedett a 9 évvel ezelőtti értékekhez viszonyítva, annak ellenére, hogy az angol nyelvet már kötelezően választható formában tanulják. Ennek közvetlen oka a pozitív osztálytermi élményben, tehát affektív síkon realizálódik.

A 2. kérdőív első (Miért választottad az angol nyelvet?) és hetedik (Mi a véleményed az óráról?) kérdései egyeznek meg az 1995-ös vizsgálatával. Az 5. táblázat adatai alapján szembetűnő, hogy 2004-ben az osztálytermi tényezők domináltak az idegen nyelv kiválasztásánál, melyeket a szakirodalom (*Dörnyei*, 1998) a szituációs-specifikus motívumokhoz sorol.

Az instrumentális motivációhoz sorolhatjuk ugyanakkor a továbbtanulást, illetve munkahelyválasztást, melyek 1995-ben szerepeltek leggyakrabban az angol tanulásra ösztönző tényezők között. Szintén az instrumentális motívumok skáláját bővítve, a jelen vizsgálatban a következő helyen a külső okok (család és egyéb) állnak. A külső okokat, azon belül is a család szerepét 9 évvel ezelőtt a harmadik helyre tették a gyerekek, ekkor a szülők szerepét a pragmatikai okok, mint például világnyelv, külföldre utazás és hasznosság megelőzték.

Az óráról alkotott tanulói véleményt 1995-ben három fő téma köré lehetett csoportosítani:

- a) a tanulók megértése,
- b) a tanár tanítási módszere és
- c) a tanár személyisége.

A tanulók úgy vélték, hogy a tanár kitartó munkájának köszönhetően jól és alaposan megtanulnak angolul, a megszerzett tudást a későbbiekben jól tudják majd hasznosítani. A három fő motívumrendszer szorosan köthető a tanítási szituációhoz, a válaszokban ugyanakkor megjelenik a tudás mint cél motívuma. A megértés magas mutatói és a tudás mint cél motívum megjelenése alapján elmondható, hogy 1995-ben a tanulók instrumentális motiváltsága volt a legmagasabb, a vezető szerep a kognitív motívumokra helyeződött. Ez az eredmény valószínűleg abból adódik, hogy a gyerekek akkor szabadon választható formában tanulták az angolt, így a tanulás célja közvetlenül a megszerzett tudás volt.

A jelen vizsgálatban a tanulók véleménye az osztálytermi élményre koncentrált, tehát a vezető szerep a szituációs-specifikus motívumokra tevődött át. *Nikolov* az 1995-ben közzétett longitudinális vizsgálatában szintén erre az eredményre jutott. A jelenlegi eredmény *Nikolov* (1995) vizsgálatának eredményétől eltér azonban abban, hogy a tanár személyiségével kapcsolatos válasz csak egyszer fordul elő motiváló tényezőként a nyitott (2.) kérdőív során. A bánásmód magas mutatóiból (1. kérdőív) viszont nyilvánvaló, hogy ez nem azt jelenti, hogy a tanár nem bír motiváló hatással, hanem éppen ellenkezőleg, a gyerekek természetesnek veszik a tanár aktív közreműködését a tudás átadásában.

A trend vizsgálat eredményeit mérlegelve arra a jelentős következtetésre juthatunk, hogy a tanulási forma (szabad vs. kötelező választhatóság) kihatással van a motiváló tényezőkre. Az általános iskolai szabadon választható idegen nyelvi képzés során az instrumentális motívumok dominálnak, viszont ha az idegen nyelv kötelezően választható, a hangsúly a szituációs-specifikus motívumokra tevődik át.

Összegzés

A kutatás eredményei megerősítik azt a nézetet, mely szerint „a gyerekek akkor motiváltak az idegen nyelvek tanulására, ha az órai és otthoni feladatokat, tennivalókat, anyagokat érdekesnek, a tanárt segítőkésznek találják és elfogadják” (Nikolov, 1995. 19. o.). Jelentős eredménye a vizsgálatnak, hogy a tanulási szituációval és a tanár személyiségével kapcsolatos motívumok nem csak a korról veszítenek jelentőségükből, hanem a tanulási formából adódóan is. Kötelezően oktatott tárgyként a szituációs-specifikus motívumok dominálnak, de ha a tárgy szabadon választott, az instrumentális motívumok élveznek elsőbbséget már az általános iskola felső tagozatában.

A kutatás korlátai közé sorolható a vizsgált tanulók korlátozott száma, de az iskolában angolul tanuló gyerekek túlnyomó többsége részt vett a felmérésben. (A kevés kivétel oka a hiányzás volt.) Az iskola, a tanterv és a tananyag azonosak voltak. Három éve változás következett be a tanár személyében is, amiből szintén adódhatnak eltérések, bár erre a kérdésre egyik kérdőív sem tér ki konkrétan. Az eredmények megbízhatóságát több, hasonló, más iskolákban és településeken elvégzett vizsgálatokkal lehetne ellenőrizni. A tanulási formából adódó különbségek megerősítésére érdemes lenne elvégezni egy azonos időben történő felmérést egy másik iskolában, illetve két különböző tanuló-csoportban, ahol a tanulók egyik csoportja kötelezően, a másik pedig szabadon választhatóan tanulja az angol nyelvet. Külön megerősítésre lenne szükség a nem kötelező nyelvoktatás terén tapasztalt motiváló tényezőkről.

A vizsgálat tapasztalatai több szinten is hasznosíthatók: közvetlen megerősítésül szolgálnak a vizsgált tanulókat oktató pedagógusoknak, de fontosak a tanító- és tanárképzés számára is. Az idegen nyelv szakos tanárok tudatosan alkalmazhatják az általános iskolás gyerekeket motiváló tényezőket, és tudatosan fejleszthetik tanári személyiségüket a kapott eredmények tükrében. Nem szabad kihagyni a felsorolásból a gyerekeket sem, akik maguk is kíváncsiak a kutatás eredményére. A visszaigazolás számukra is feltétlenül tanulságos, hiszen társaik véleménye megerősítheti, illetve módosíthatja a benük kialakult képet. Az, hogy az ő véleményükre is kíváncsi valaki, önmagában is motiváló hatással bír.

A nyelvtervezés számára is van üzenete az elvégzett vizsgálatnak. A tanulók válaszaiból szembetűnik, hogy az angol nyelvhez kapcsolódó pozitív beállítódás okaként a német nyelv iránti negatív attitűdöt jelölik meg néhány esetben. Az iskola vezetése által készített felmérés alapján elmondható, hogy egyre több tanuló akar a jövőben a német nyelv helyett angolt tanulni, így az iskolavezetés a jelenlegi idegen nyelvi oktatásra kínált óraszámot az angol javára szeretné módosítani.

Hardi Judit

Irodalom

- Csapó Benő (2000): A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 3. sz. 343–365.
- Csapó Benő (2001): A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők. *Iskolakultúra*, 8. sz. 25–35.
- Csizér Kata, Dörnyei Zoltán és Nyilasi Emese (1999): Az általános iskolások nyelvtanulási attitűdjei és nyelvválasztása Magyarországon. Az oroszról az angolig? *Magyar Pedagógia*, 2. sz. 193–204.
- Dörnyei Zoltán, Nyilasi Emese és Clément Richard (1996): Hungarian School Children's Motivation to Learn Foreign Languages: A Comparison of Target Languages. *Novelty*, 2. sz. 6–16.
- Dörnyei Zoltán (1998): Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*, 31. sz. 117–135.
- Fehér Endre (2000): Motivation to learn English at three secondary schools in Újpest. *Novelty*, 1. sz. 66–75.
- Gardner, R. C. (1985): *Social Psychology and Second Language Learning. The Role of Attitudes and Motivation*. Edward Arnold, London.
- Halliwell, S. (1992): *Teaching English in the Primary Classroom*. Longman, London and New York.
- Hardi Judit (2001): A motiváció a tantárgykedveltség tükrében. Egy felmérés eredményei. In: Lipóczi Sarolta (szerk.): *A kisiskoláskori idegennyelv-oktatás dimenziói II*. Kecskeméti Főiskola, Kecskemét. 160–173.
- Józsa Krisztián (2002): Tanulási motiváció és humán műveltség. In: Csapó Benő (szerk.): *Az iskolai műveltség*. Osiris Kiadó, Budapest. 239–268.
- Kósáné Ormai Vera, Porkolábné Balogh Katalin és Ritook Pálné (1987): *Neveléslélektani vizsgálatok*. Tankönyvkiadó, Budapest. 345–346.
- Nikolov Marianne (1995): Általános iskolás gyerekek motivációja az angol mint idegen nyelv tanulására. *Modern Nyelvoktatás*, 1. sz. 7–20.
- Nikolov Marianne (2003): Angolul és németül tanuló diákok nyelvtanulási attitűdje és motivációja. *Iskolakultúra*, 8. sz. 61–73.
- Réthy Endréné (1988): *A tanítás-tanulás folyamat motivációs lehetőségeinek elemzése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Réthy Endréné (2001): A tanulási motiváció elemzése. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): *Neveléstudomány az ezredfordulón: Tanulmányok Nagy József tiszteletére*. Tankönyvkiadó, Budapest. 153–161.
- Stern, H. H. (1996): *Fundamental Concepts of Language Teaching*. Oxford University Press, Oxford.
- Szabó Mónika (2004): Motiváció. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest. 169–191.
- Terestyéni Tamás (1996): Vizsgálat az idegennyelv-tudásról. *Modern Nyelvoktatás*, 3. sz. 3–16.
- Veszkó József (1986): Gyerekek, tanárok, iskolák. Tankönyvkiadó, Budapest.

ABSTRACT

JUDIT HARDI: THE ATTITUDE AND MOTIVATION OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN FOR LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

The goals of the present paper are to investigate the characteristics of motivation that contribute to Hungarian school children's choice of a foreign language and to explore the motives which are responsible for maintaining the motivational level. The paper is based on an empirical study of 85 primary school children with regards to their attitudes and motivation of learning English as a foreign language. The pupils, between the ages of 9 and 14, were asked to fill in two questionnaires. The first one was designed to measure their likes and dislikes of learning English, putting emphasis on the factors of interest, understanding, and teacher's behaviour. The other one was designed to find out their motives for language choice and language learning. The two kinds of questionnaires complemented each other. The results of this study were compared to the results of a study, which was carried out at the same primary school 9 years ago. The differences seemed to be due to the form of language learning, i.e. when English was optional to learn the instrumental motives dominated among the primary school children, but in the course of compulsory primary education the motives are strongly related to the classroom context. The results also show that primary school children are highly motivated to learn English as a foreign language and reveal the factors that contribute to the motivational level.

Magyar Pedagógia, **104**. Number 2. 225–242. (2004)

Levelezési cím / Address for correspondence: Hardi Judit, Kecskeméti Főiskola, Tanítóképző Főiskolai Kar, Idegennyelvi Intézet, H–6000 Kecskemét, Kaszap u. 6–14.

Melléklet

1. kérdőív

Instrukció:

Kérlek, olvasd el figyelmesen a lapon levő állításokat. Ha az állítással egyetértesz, igaznak tartod, karikázd be az **I** betűt, ami azt jelenti: **igaz**. Ha te másképpen gondolod, nem értesz egyet az állítással, az **N** betűt karikázd be, ami azt jelenti: **nem igaz**. Most gondolj az **ANGOL** tantárgyra, és ennek megfelelően töltsd ki a lapot.

I N

1. Ez az óra érdekes, az idő gyorsan múlik.
2. A tanár olyan vonzóvá tette a tárgyat, hogy jobban szeretem, mint a többit.
Szívesebben tanulok, mint egyébként szoktam.
3. Az óra egyhangú, ugyanazt tesszük napról napra.
4. A tanár rendszerint alaposan megtárgyalja a dolgokat, könnyen megérteti az anyagot.
5. A tanár elég lassan halad, tudjuk követni.
6. A tanárnak kedvencei vannak a gyerekek között.
7. A tanár jól ismeri tárgyát.
8. A tantárgyban sok érdekes és értékes dolog fordul elő.
9. A tantárgy tanulása közben gyakran látunk szemléltető eszközöket.
10. Ebben a tantárgyban túl sok a házi feladat.
11. Minden rendes időbeosztással történik, sem túl lassan, sem túl gyorsan.
12. A tanár bátorítja a nehézségekkel küzdő tanulókat, egyéni segítséget ad nekik.
13. A tanár rendszerint jól válaszol a tanulók kérdéseire.
14. A tanár igazságosan osztályoz.
15. A tanár barátságos, érdeklő a tanulók munkája, élete.
16. A tanár mindig kész külön segítséget nyújtani, szabad idejéből is áldoz erre.
17. A tanár megértő, mindig tekintettel van a tanulók szempontjaira.
18. A tanár gyakran hozza zavarba a gyerekeket.
19. A tanár hangulatától függően osztályoz.
20. A tanár annyira elfoglalt, hogy nem tud elég időt velünk tölteni.
(Kósáné, Porkolábné és Ritook Pálné, 1987)

2. kérdőív

1. Miért választottad az angol nyelvet?
2. Te miért tanulsz angolul?
3. Mi a három kedvenc tantárgyad?
4. Mi az a három tantárgy, amit legkevésbé kedvelsz?
5. Mit szeretsz legjobban csinálni az angol órán?
6. Mi az, amit legjobban utálsz?
7. Mi a véleményed az angol órákról?
8. Ha te lennél a tanár, mit csinálnál másképpen?